

Âşık Ömer Uluşen'in Şiirlerinde Dini Duygular

Münir CERRAHOĞLU¹

Özet

Bu çalışmada Çankırılı Âşık Ömer Uluşen'in derin mana ve muhtevaya sahip dinî konulu şiirlerinden hareketle aşkın hayata bakışı ve dünya görüşü ortaya konulmuş, sevgi ve aşk yaklaşımlarına işaret edilmiştir. Sosyal konuların yanı sıra dini konuların sıkça dile getirildiği şiirlerde aşkın kimlik ve kişiliğini, dünya görüşünü, hayata bakışını, duygu, düşünce ve inanç dünyasını görmek mümkündür. Âşkın eldeki mevcut eserleriyle onun iç dünyasını, hayat felsefesini anlamak, duygu ve düşüncelerini hissettiği şekliyle yorumlamak, anlamak ve değerlendirmek oldukça zor bir iştir. Âşık Ömer Uluşen samimi bir Müslüman ve içli bir halk şairidir. O'nun özellikle tasavvuf anlayışını ortaya koyan şiirlerinde, Allah korkusunu, ahiret endişesini yansıtan söyleyiş özelliklerinin yanında ilahî aşkı, af ve mağfireti, ibadet ve kulluğu, dua ve niyazı, kötü alışkanlıklardan uzak durmayı terennüm eden ifadelerle rastlanır.

Anahtar Kelimeler: Çankırı âşıklık geleneği, Âşık Ömer Uluşen, dinî duygular

Spiritual Feelings in Âşık Ömer Uluşen's Poems

Abstract

In this study Çankırılı Aşık (Poet-singer) Ömer Uluşen's view of life and world perspective and his attitude towards love were presented with reference to his meaningful and contentful religious poems. It is possible to see Aşık's identity and personality, world perspective, view of life, feelings, ideas and beliefs in his poems which often voice social issues as well as religious ones. It is considerably difficult to understand and comment Aşık's inner world, world perspective, feelings from his existing works. Aşık Ömer Uluşen was a truthful Muslim and a sentimental folk poet. Especially in his poems which present his understanding of Islamic Sufism, expressions that comment on divine love, mercy, grace, worship and service, prayer and devotion, keeping away from bad habits can be seen as well as sayings reflecting the phobia, after-life anxiety.

Keywords: Çankırı poet-singer tradition, Âşık Ömer Uluşen, spiritual feelings

¹Yar.Doç.Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Giriş

Türk halk kültürünün oluşturulup yaşatıldığı ve gelecek kuşaklara aktarıldığı önemli kültür alanlarından birini de kökeni Orta Asya ozan-baksı geleneğine uzanan âşıklık geleneği oluşturur. Yaşadığı toplumun gözü, kulağı, dili aynı zamanda onların rehberi olan âşıklar ve oluşturdukları edebiyat yüzyıllar boyunca süregelen ve kendine özgü kuralları olmuş, bu gelenek aynı zamanda halk edebiyatında önemli bir disiplin haline gelmiştir. 16. yüzyıldan itibaren Anadolu coğrafyasında görülmeye başlayan, kültür ve edebiyat dünyamızın önemli sanatkârları arasında yer alan âşıkların ilk prototipi olarak ozan-baksılar kabul edilir.

Toplumu ve bireyi ilgilendiren önemli gün ve olaylarda değişik vazifeler icra eden bu sanatçılar, tanrılara kurban sunulan ritüel törenlerde, ruhsal bozukluklardan kaynaklanan hastalıkların iyileştirilmesinde, onlar için koruyucu önlemlerin alınmasında, şölen, sığır ve yağ olmak üzere cemiyet hayatında oldukça mühim bir yer işgal eden sosyal nitelikli av öncesi ve sonrası törenlerde önemli görevler üstlenir, değişik vazifeler icra ederlerdi. “Şaman yahut baksı, bu ayinlerde istiğrak hâline gelerek bir takım şiirler okur ve onları kendi musiki aletiyle çalar; beste ile beraber olan ve sihirli bir mahiyeti haiz sayılan bu güfteler, Türk şiirinin en eski şeklini teşkil etmektedir.” (Köprülü 2004: 72) “Ozan- baksılar” ayinlerde, tabii, bir takım bestelerle beraber dini güfteler, yahut sihir tekerlemeleri vücuda gelmişse de maatteessüf, bu devirlerden bize hiçbir eser kalmamıştır” (Köprülü 2004: 75)

Sosyal yaşantıdaki değişiklik sonucu büyük yerleşme merkezlerinde şairlik, bakıcılık, efsunculuk, müneccimlik yavaş yavaş bir birinden ayrılmış hastaları efsuncular veya kökçüler tedavi ediyor, musikî aletlerini musikişinaslar kullanıyor şiir ve edebiyatla uğraşmak ise halk şairleri ile İslami ilimlerden haberdar olan danışmenlere düşüyor, eski Bahsî-Ozanların anlattıkları destan, hikâye ve efsaneler İslâm verilerine isnad oluyordu. Bu değişikliklere ozanlar da uyararak ellerinde sazları ile yine birer Müslüman olarak, hatta az çok mutasavvıf halk şairi olarak sosyal hayatta yerlerini alarak yaşamaya devam ettiler (Köprülü: 1981)

Türklerin Anadolu’yu yurt edinmeleriyle birlikte kahramanlık duyguları ön planda tutan ozan-baksı geleneği tekke çevresinde ilahi aşkı ve dini duyguları esas kabul eden dinî-tasavvufî bir renge bürünür. 16. yüzyılın sonlarına doğru İstanbul başta olmak üzere Anadolu’da kahvehanelerin yaygınlaşmasıyla birlikte ilahi aşkın, dini duyguların ve sosyal konuların yanı sıra beşeri aşkın öncelik kabul edildiği yeni bir gelenek haline dönüşmeye başlar. İlk zamanlar İstanbul merkezli oluşan bu gelenek tarihî ve sosyal hadiselerin de etkisiyle Anadolu’da etkinliğini devam ettirir. Kültür varlığımızın önemli bir bölümünü oluşturan bu gelenek Erzurum-

Kars, Sivas, Çukurova başta olmak üzere Anadolu'nun değişik bölgelerinde ve yörelerinde tüm canlılığıyla yaşatılmaya çalışılır. Yapraklı Panayırı nedeniyle geleneğin 20. yüzyılın başlarına kadar devam ettiği yörelerden biri de Çankırı'dır.

Çankırı doğal ve coğrafi güzellikleriyle, tarihî ve kültürel zenginlikleriyle tanınan, birikimlerle beslenen aynı zamanda geleneksel töre, tören ve uygulamalarla kültürel zenginliklerini günümüze kadar taşıyan örnek şehirlerimiz arasında yer alır. Osmanlı döneminden önemli ticaret merkezlerinden biri olan Çankırı'nın tarihi İpek Yolu üzerinde bulunması hem ticari hem de kültürel etkinliklerin merkezlerinden biri haline getirmiştir. Özellikle 19. yüzyılın sonlarına kadar kurulan Yapraklı Panayırı sayesinde ülkenin her yerinden gelen tüccarlara, sanatkârlara, ilim ve kültür erbabına ev sahipliği yapmıştır. Aynı zamanda bir şiir diyarı olan şehir Anadolu ve Rumeli'den pek çok aşığın uğrak yeri olmuş, âşıkların karşılaşmalarına, deyişlerine, güzellemelerine şahit olmuştur (Cerrahoğlu 2015: 57).

Âşıklık geleneğinde işlenen konular şiirlerin içeriklerine, âşıkların hayata bakışına ve dünya görüşüne, tabiat ve toplum karşısında aldıkları tavırlara göre çeşitlilik gösterir. Bu konuları aşk, tabiat, gurbet hayatı, sosyal ve tarihî hadiseler, eleştiri ve şikayet, öğüt, mizah, din ve tasavvuf başlıklarında toplamak mümkündür.

Âşıklar dinî nasihat konulu şiirlerinde Dinî öğütler arasında Allah'a iman, ahirete hazırlık, kutsal değerlere saygılı olma, kadere rıza gösterme, geride güzel bir eser bırakma, helal rızık kazanma ve haramlardan uzak durma, fani dünyaya aldanmama, ölüme hazırlıklı olma, Allah'ın rızasını kazanma ve ondan yardım dileme konuları üzerinde durulmuştur. Tasavvufî öğütler de ise sabırlı olma, dedikodu ve gıybetten uzak durma, insan sevgisi, sır saklama, nefse hâkim olma, mütevazı olma, başkalarının kusurları örtme, kimseyi küçümsememe, kanaatkâr olma, tatlı dilli olma ve gönül incitmeme, başkasının malına göz dikmeme, emanete riayet etme ve doğru olma konuları işlenmiştir (Cerrahoğlu 2012:1175).

Çankırı âşıklık geleneğinin 20. yüzyıl temsilcileri arasında yer alan ve dinî ve ahlakî konularda şiirler yazan önemli sanatçılardan biri de Âşık Ömer Uluşen'dir. Âşık Ömer şiirlerinde sosyal, dinî ve ahlakî konulara ağırlık vermiş, ruhunun derinliklerinde hissettiği ilahî aşkı, ibadet sevgisini şiirlerinde başarıyla işlemiştir. Dinî konulu şiirleri içerik ve muhteva bakımından incelendiğinde aşığın samimi bir Müslüman ve içli bir halk şairi olduğu görülür. Onun özellikle dinî konulardaki hassasiyetini ortaya koyan şiirlerinde, Allah korkusu ve ahiret endişesini yansıtan ifadelerin yanı sıra

ilahî aşkı, af ve mağfireti, ibadet ve kulluğu, dua ve niyazı, kötü alışkanlıklardan uzak durmayı belirten mısraları da görmek mümkündür.

1. Âşık Ömer Uluşen'in Hayatı

Âşık Ömer'in oğlu Satılmış Uluşen'den öğrendiğimiz kadarıyla âşık 1327(1911) yılında Şabanözü İlçesinin Gümerdiğin kasabasında doğmuştur. Babası Veziroğullarından Hüseyin, anası ise Huriye Hanım'dır. Ailesinin fakir olması nedeniyle çocuk yaştan itibaren rençperlik ve ırgatlık yaparak ailesinin geçimine katkı sağlamaya başlamıştır. Âşık Ömer'in çocukluğu döneminde yeni yazıyla (Latin harfleriyle) eğitim veren bir okul olmadığı için okuma yazmayı önce Arap harfleriyle öğrenmiştir. Daha sonra bir köy evinde açılan Halk Mektebinde yeni harflerle okuma-yazmayı öğrenmeye başlamış bu arada da yaşı on beşi çoktan geçmiştir. Küçük yaşta evlenmiş ve Satılmış adında oğlu dünyaya gelmiştir. Evli ve çocuğu varken teyzesinin kızı Güllü' ye âşık olmuştur. Daha küçük yaşta evlenmiş ve Satılmış adında oğlu dünyaya gelmiştir. Evli ve çocuğu varken teyzesinin kızı Güllü' ye âşık olmuştur. Âşık Ömer annesine âşık olduğunu söyler. Güllü'yü almasını kendisine istemesini söyler. Ancak annesi evli ve çocuğu olduğu için bu duruma karşı çıkar ve bu işin olamayacağını söyler. Güllü'den vazgeçmeyen Ömer bu inadına devam eder "ille de Güllüyü isterim" diye tutturur. Bunun üzerine annesi Ömer'i bir güzel döver. Bu dayaktan sonra da Ömer' in ağzından ilk sözler dökülür (O şiir elimizde yoktur ve aşığın söylediği ilk şiiirdir). Dayaktan sonra ana oğul birbirlerine sarılıp ağlaşırlar. Bu olaydan sonrada şiirlerini söylemeye başlar. (Satılmış Uluşen 69)

"Geçmişten Günümüze Şabanözü" adlı eserde aşığın Güllü'ye olan aşkı kendi sözleriyle şöyle aktarılır: "Gündüzleri Güllü nerede ben orda, gece gündüz düşüncem Güllü. Biz Güllü'nün aşkıyla iyice kendimizden geçmişiz ki anamın gözünden bu durum hiç kaçmıyor ancak bana da bir şey demiyor derken, Güllü evlendi. Güllü anamın uzaktan akrabası olur. Güllü evlenmesine rağmen ben gene onun peşini bırakmadım. Bir gün benim bu halime kızan anam beni altına aldı verdi sopayı. İşte o an anama bir şiir söylemeye başladım. Anam benim söylediklerimi dinledikten sonra ağlamaya başladı. Ana oğul sarılıp ağlaştık. O günden sonra Güllü'nün aşkı bende birden bire söndü Artık Güllü, bacım gibi gelmeye başladı" (Arslan vd. 2008: 200-201).

Güllü'yü unutmaya başlayan âşık o günden sonra Güllü'den, Güllü Bacım diye söz eder. Güllü ile tanıştığı beşeri aşk zamanla onda Hak aşkına İlahi aşka dönüşmeye başlar. Değişik meclislerdeki konuşmalarında kendisindeki aşkın "Hak aşkı" olduğunu sıkça dile getirir. Gezgin bir âşık olan Ömer Uluşen Türkiye'nin pek çok yerini karış karış gezer. Özellikle kış

aylarında köyünde kalmaz şehir şehir gezerek 20x14 cm ebattaki kağıtlara bastırıldığı şiirlerini çarşı, pazar gibi halkın uğrak yerlerinde yanık sesiyle okumuş ve yaprak destanlarını halka satmış, kazandığı paraları ise yollarda harçlık eder. Âşık Ömer gezip gördüğü yerlerdeki ilginç olayları, yenilikleri, gezdiği yerlerdeki insanların yaşayışlarını köy odalarında anlatır, bir nevi kültür taşıyıcılığı yapar. Ömrünün sonuna kadar bu gezme işini bırakmamış ve doğruluktan hiç ayrılmayarak adeta kendini Hakka adamıştır. Hak kelamı dilinden düşürmemeye özen gösteren aşık bu durumu “Ben de bir insanım, olur ki yoldan şaşarım, Allah’ ı bir an için anmayıveririm. Onun için Allah’ a dua ediyorum. Yarabbi bana öyle bir dert ver ki o dert seni bir an bile olsun anmama mani olmasın Seni hiç aklımdan çıkartmayayım ve dilimden düşürmeyeyim” sözleriyle dile getirir.

Yardım sever bir kişiliğe sahip olan aşık, hayırsever insanlardan ihtiyaç sahipleri için yardım toplar, topladığı yardımları ise ihtiyaç sahiplerine verir, yaptığı iyilikler karşısında ise her hangi bir karşılık beklemez.

Ömer derler sorarsanız adımı

Kimse işitmiyor bu feryadımı

Dünya için minnet etmem kimseye

Rabbim ihsanıyla ver muradımı (Uluşen 1974: 6)

sözleriyle kendisinin kimseden bir beklentisinin olmadığını, dünya için minnet etmeyeceğini açıklar. Aşık, kendisine el açılacak, kapısına varılacak muradına erdirecek ihsan sahibinin Allah olduğunu belirtir.

Eşi ölünce ikinci kez evlenen aşık mutlu bir evlilik yapamaz, beklediği sevgiyi ve saygıyı ikinci evliliğinde bulamaz. İkinci eşi Aşık Ömer’in çocuklarına gereken sevgi ve özveriye göstermez. Bu da ev içinde huzursuzluğa sebep olur. Üzüntüden ve maddi sıkıntılardan dolayı Ömer’in dudağında yara çıkar bu yaranın tedavisi için Ankara’ya gider. Yarası gördüğü tedavi sonucu iyileşir ancak ilerleyen süre içerisinde Aşık Ömer Allah’a yalvarır ve “Seni bana unutturmayacak bir dert ver Yarabbi” diye dua eder. Bu duasını takip eden günlerde Âşık Ömer’in bu duası kabul olmalı ki dudağındaki yara tekrar açılır ve büyümeye başlar sonrasında ise dudak kanserine çevirir. Dudak kanseri hastalığı sonucu 1982 yılında bu fani dünyaya veda eder.

2. Eserleri ve Üslubu

Geride pek çok şiiri bırakan aşık fakirliği nedeniyle “Dini Öğütler” isimli kitapçıktan başka şiir kitabı bastıramamıştır. 20x14 cm ebattaki kağıtlara bastırıldığı destanların hemen hiç biri elde kalmamış geride kalan “Bizi Affeyle Allah’ım”, “Gafletten Uyan”, “Vatan Sevgisi”, “Hatunlara

Nasihat” isimli dört adet yaprak destan tarafımıza hediye edilmiştir. Aşık Ömer’in tek şiir kitapçığı “Dini Öğütler” oğul Satılmış Uluşen’e miras kalmış o da baba yadigarı bu eseri ceketinin cebinde taşımak suretiyle yanından hiç ayırmamaktadır.

Âşık Ömer’in Fon Matbaası tarafından 1974 yılında Ankara’ da basılan ‘Dini Öğütler’ adlı eseri biçim ve üslup açısından incelendiğinde daha çok 7’ li ve 11 ‘ li hece ölçüsünün kullanıldığı, sanatsal söyleyiş ve şiir tekniği bakımından zayıf olduğu görülür. Bunda aşığın yeterli eğitim alamamasından kaynaklanmaktadır. Ancak çeşitli imkânsızlıklara ve küçük yaşta babasını kaybetmesine rağmen dönemin şartları içinde okuyup, kendisini yetiştirip, samimi ifadelerle dinî nasihatler yazması, kendisini tanıtmayı çok önemli bir başarı olarak değerlendirebilir. ” (Arslan vd. 2008: 200-201)

3. Âşık Ömer Uluşen’in Şiirlerinde Dinî Duygular

20. yüzyıl Çankırı aşıklık geleneğinin önemli temsilcileri arasında yer alan Âşık Ömer, şiirlerinde her fırsatta dinî konularda öğütlerde bulunmuş, özellikle İslam’ın beş şartı arasında yer alan namaz, oruç, zekat ve hac ibadetlerinin yapılması hususunda hassasiyet gösterilmesini belirtir. Âşığın doğduğu, yaşadığı, kimlik ve kişiliğini bulduğu sosyal çevre, tarihi dönem onun dini meselelere bakış tarzını etkilemiş, aşığın şiirlerinde dini konulara, ahlaki değerlere yönelmesini büyük ölçüde netice vermiştir. Yaşama sevinciyle dolu aşık gerek sosyal gerekse dini konularla ilgili şiirlerinde katı bir tutum sergilememiş, destanlarıyla sanat icrasının yanı sıra nasihat ve öğütlerle halka yol gösterme rehberlik etme sorumluluğunu yerine getirmiştir. Aşık Ömer’in küçük yaşta babasını kaybetmesi, başta annesi olmak üzere çevresindeki insanların onaylamadığı bir sevdaya tutulması, ekonomik zorluklar içinde bir hayat yaşaması, eşini kaybetmesi, yaptığı ikinci evliliğin de ona mutluluk vermemesi gibi acı ve sıkıntılı olaylar aşık Ömer’i psikolojik yalnızlığa itmiştir. İç içe yaşadığı bu duygu yoğunluğu bir çağlayana dönüşecek, bu duygu çağlayanı Ömer’in mısralarına, dörtlüklerine ve şiirlerine akacaktır. Sosyal hadiselerden, milli duygulara, öğüt ve nasihatlerden tarihi olaylara pek çok konuda şiir yazan Ömer Uluşen’in özellikle tasavvuf anlayışını ortaya koyan şiirlerinin onun şiir dünyasında önemli bir yeri olduğu görülür.

3.1. Kabir Azabı ve Ahiret Endişesi

İslami inanca göre ölüm sonrası hayatın ilk durağı kabirdir. Aynı zamanda bu dünya hayatında yaşanılanların ilk hesap yeri kabul edilen kabir sorgu sual meleklerine hesabın verildiği yerdir. Kabir hayatında başlayıp

maşerde devam edecek olan bu hesap gününe dair endişe Âşık Ömer'in şiirlerinde ilk göze çarpan konudur.

Geceleri bölüyorum uykuyu
Yaradanım çok çekiyom korkuyu
Şeytanı musallat etme Allah'ım
Ol kabirde güzel verem sorguyu (Uluşen 1974: 7)

Ya rab ol günleri göster görelim
Kabirde suali güzel verelim
Rabbim habibine ümmet et bizi
Livahamd altına biz de girelim (Uluşen 1974: 11)

İfadeleriyle aşık, en mütekâmil bir din hüviyetine sahip olan İslâmiyet'in, imân esaslarından, olan ahiret gününe imân etmeyi nasihat eder, bu fani dünyada ahiret endişesi taşıdığını dile getirir. Âşık Ömer ahirette hesap vermenin çetin olduğunu ve bu nedenle uykularının kaçtığını söyler. Şeytanın kendisine musallat olmamasını dileyen aşık kabirde sorgu sual meleklerine rahat cevap verebilmeyi arzular. Yüce Mevla'dan kendisini habibine ümmet eylemesini ve maşer gününde O'nun liva'ülhamd sancağı altında yer vermesini niyaz eder.

3.2. Af ve Mağfired Dileği

Âşık Ömer şiirlerinde dünyada işlediği günahlardan ve yaptığı hatalardan duyduğu pişmanlıkları dile getirmekten kaçınmaz. Açık sözlü şair bu günah ve hatalardan dolayı Yüce Mevla'dan af ve mağfired dileğinde bulunur.

Günahıma pişman oldum
Affet ya Rab suçum bildim
Gidip kime yalvarayım
Senden başka yok Allah'ım (Uluşen 1974: 66)

Günahkarım suçumdan geç
Cümle kullar sana muhtaç
Aşkın ile gönlümüz aç
Ey ihsanı çok Allah'ım (Uluşen 1974: 65)

Sözleriyle günahlarından duyduğu pişmanlığı söyler ve Allah'a karşı niyazda bulunur. "Gidip kime yalvarayım, Sen'den başka yok Allah'ım" derken gidip af dileneceği, karşısında dua ve niyazda bulunacağı tek kapının Allah'ın kapısı olduğu hakikatine vurgu yapar. "Ey ihsanı çok Allah'ım" sözleriyle de O'nun kerem ve lütfunun enginliğine işaret eder, O'nun o sonsuz ve sınırsız olan rahmetini ve merhametini ister. Yaratılışa, dinî-tasavvufî bir zaviyeden bakan Ömer, Kasas 28/77 âyetinde geçen: "...Allah sana ihsan ettiği gibi sen de insanlara iyilik et ..." hükmüne telmih yapar. Aşığın içten gelen bir söyleyiş güzelliğiyle ihsan talebi, Allah'a beslediği samimi bir sevginin ve kalbî bir teslimiyetin tabîî sonucu olarak görülür.

3.3. Peygamber Sevgisi

Türk milleti peygamberine olan sevgisinden ayrı bir edebiyat meydana getirmiştir. Na't, Esmâ-î Nebî, Siretü'n Nebî, Mucizat-ı Nebî, Hicretnâme, Kırk Hadis ve Mevlid bu peygamber sevgisiyle meydana gelerek edebiyatımızın önemli türleri arasında yer almıştır. Bunların dışında Halk edebiyatımızdan, Klasik edebiyatımıza, ondan günümüz edebiyatına kadar başta manzum türler olmak üzere bu sevginin yansımalarını görmekteyiz.

Âşık edebiyatında şairler Hz. Muhammed'e olan sevgilerini, onun büyüklüğünü, sıfatlarını şiirlerinde işleyerek gittikleri yolun onun yolu olduğunu vurgulayarak ondan manevi yardım ve şefaât beklentilerini dile getirmişlerdir.

Hz. Mevlana'da gördüğümüz Hz. Muhammed (a.s)'e olan sevginin en güzel örneğini Âşık Ömer'de görürüz. Hz. Mevlana: "Ben yaşadıkça Kur'an'ın kulu, kölesiyim. Ben Hz. Muhammed Muhtar'ın yolunun toprağıyım." ifadeleriyle kemâl mertebelerinin en yükseğinin visâl derecesinin de en yücesinin âlemlere rahmet olarak gönderilmiş O seçkin Peygamber'in insanı Hakk'a götüren yolunda ancak toz olmakta vücut bulacağını bildirir. Allah'ın ve bütün insanların sevgilisi olan Hz. Peygamberin yolunun toprağını, onun ayağının izini insanı doğrudan İslamiyet'e götüren bir cevher olarak gören peygamber sevdalılarının biri de Âşık Ömer'dir.

Habibin Ahmed'i göster gözüme

Ayağın izini sürem yüzüme

Başka bir dileğim yoktur Allah'ım.

Nail olam muradıma arzuma (Uluşen 1974: 15)

Sözleriyle en büyük muradının Yüce Allah'ın "habibim" diye hitap ettiği Hz. Muhammed (a.s)'in yüzünü görebilmeyi, ayağının izine yüzünü sürebilmeyi arzular. "Başka bir dileğim yoktur Allah'ım/ Nail olam muradıma arzuma" yakarıyla tek dileğinin ve muradının bu olduğunu ve bu muradına nail olabilmeyi söyler.

3.4. Kur'an Sevgisi

Allah tarafından Hz. Peygamber vasıtasıyla tüm insanlığa gönderilen Kur'an tüm Müslümanlar için kutsal kabul edilmiş, Kur'an öğrenmenin ve öğretmenin fazileti gerek dini kitaplarda gerekse edebi metinlerde sıkça dile getirilmiştir. Kur'an'da ve hadislerde Kur'an okumanın ve emirlerine uymanın hem dini hem de dünyevî bereketine işaret edilmiştir. Mümezzil 73/20 süresinde "... O halde Kur'an'da kolayınıza geleni okuyun. Namazı kılın zekâtı verin. Kendiniz için önden (dünyada iken) ne iyilik hazırlarsanız Allah katında onu bulursunuz; hem de daha üstün ve mükâfatça daha büyük olmak üzere, Allah'tan mağfaret dileyin, şüphesiz Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir." şekliyle yer alan ilahi buyruk Âşık Ömer'in şiirlerine de yansımıştır:

Kur'an başların tacı
Her dertlerin ilacı
Kurs görmeyen kişiler
Olur zehirden acı (Uluşen 1974: 50)

Aşk ile okuyan hiç yokluk görmez
Kibir ile gururu gönlüne girmez
Münkir ve Nekir'le suale durmaz
Allah'ın aşkı ile okun Kur'an'ı (Uluşen 1974: 65)

Sözleriyle, İsrâ 17/82 âyetinde geçen "Biz, Kur'an'dan öyle bir şey indiriyoruz ki o, müminler için şifa ve rahmettir..." ilahi buyruğunu telmih eder, Kur'an'ın başların tacı, dertlerin ilacı olduğunu vurgulamış, aşk ile Kur'an okuyanın yokluk görmeyeceğini, kibir ve gurura kapılmayacağını, Münker ve Nekir meleklerinin soracağı sualler karşısında sıkıntı yaşamayacağını dile getirmiştir.

3.5. Namaz Kılmak

İslam dininin şartlarından birisi namazdır. Müslümanlığın en önemli şartlarından biri kabul edilen namaz Allah nezdinde de imandan sonra en

sevimli amel olarak görülür. Namaz aynı zamanda İslam dininin direği, mümin'in miracı ve cennetin de anahtarı hükmündedir. Müslüman'ın Allah'ı anmak suretiyle O'na teslimiyetini gösterme biçimi olan namaz, günahlardan arınma ve temizlenme aracı olarak da kabul edilir. İnsanın olgunlaşmasını ve bir bakıma kendisini aşmasını sağlayan namaz dinî ve tasavvufî temayüllerin yaşanılmasından elde edilen manevî tecrübe, dinî ve ahlâkî bir duyarlılık biçimiyle Âşık Ömer'in şiirlerine de yansımıştır.

Dinleyin şimdi bir nasihat edeyim
Beş vakit namaz kılın birader
Bu fani dünyadan bir gün göçeriz
Göçmeden yükünüz alın birader (Uluşen 1974: 17)

Hor bakmayın abdest ve namaza
Gece gündüz başlan Hakk'a niyaza
Düşmeyelim cehennemde ayaza
Düşmeden yükünüz alın birader (Uluşen 1974: 19)

Namaz kılanın yüzü ak olur
Sevap defterleri gayet çok olur
Azap defterinde yazı yok olur
Beş vakit namazı kılın birader (Uluşen 1974: 21)

Sözleriyle bir gün bu fani dünyadan ahiret yurduna göçüleceğini ve bu yolculuğa hazırlıklı çıkılması ve namaz vb. ibadetlerle yükün hazır edilmesi gerektiğini telmih eder. Ömer'e göre abdest ve namaza hor bakılmamalı, cehennem ayazına düşmeme adına gece gündüz Hakk'a niyaza durulmalı ve namaz kılınmalıdır. "Namaz kılanın yüzü ak olur/ Sevap defterleri gayet çok olur" ifadeleriyle de namaz kılanın mükâfatlandırılacağına müjdesini verir.

3.6. Oruç Tutmak

İslam'ın beş temel esaslarından olan oruç, dini bir vecibe olmasının yanı sıra aynı zamanda insanlar için önemli bir nefis terbiyesidir. Oruç sabrın yarısı, beden sağlığı ve zekâtı olmakla birlikte aç insanların halini anlayabilmenin de önemli bir zamanıdır. Oruç tutmanın önem ve fazileti dini disiplinlerin yanı sıra pek çok disipline konu olmuş özellikle de edebi metinlerde önemli bir yer bulmuştur.

Âşık Ömer oruç tutmanın önemini şiirlerine konu edinen âşıklardan biridir. Ömer şiirlerinde orucun bireysel ve sosyal faydalarına dikkat çekmiş tutulan oruçların ahirette kurtuluşa erme adına büyük bir fırsat olduğuna işaret etmiştir.

Oruç insanların gönlünü açar
Oruç tutanlardan şeytanlar kaçar
Sırat köprüsünden yel gibi geçer
Yılda bir ay oruç tutun birader (Uluşen 1974: 25)

Ramazan ayında oruç tutanlar
Defterine bunca sevap yazılır
Oruç tutanları bir Mevla bilir
Oruç gizli ibadettir birader (Uluşen 1974: 24)

Sözleriyle âşık yılda bir kez Ramazan orucu tutanların gönlünün açık olacağını, şeytanların bu kişilere yaklaşamayacağını, sırat köprüsünden ise yel gibi geçeceklerini müjdeler. Ömer ayrıca orucun yaratıcı ile kul arasında gizli bir ibadet olduğunu, oruç tutanları Mevla'nın mutlaka bildiğini ve kulunun amel defterine sevap yazdığını vurgular.

3.7. Zekât

Malî bir ibadet olan zekât İslam'ın beş esasından biridir. “Kelime olarak; temizlik, artmak, bereketli olmak, iyi ve düzgün olmak anlamına gelir. Terim olarak Şeriatte "asli ihtiyaçlar" dışında nisab miktarı mala sahip olan ve bu sebeple zengin sayılan Müslüman'ın, bu zenginliği üzerinden 1 tam yıl geçtiğinde vermesi gereken verginin adıdır.”(<https://tr.wikipedia.org>) (E.T 18.08.2015)

İslam inancına göre zekât veren kimse cimrilikten, kirlerden ve günahlardan temizlenir ve malında berekete vesile olur. Bu inanç hem amelî hem itikadî hem de edebi anlayışta önemli bir yeri olan zekât, Âşık Ömer'in şiirlerine de konu edilir.

Zekâtı vermeyi Hüda emreder
Burada ne verirsen seninle gider
Vermediğin malı varisler yutar
Malınız zekâtı verin birader” (Uluşen 1974: 25)

Mala malik olan versin zekâtı

Vermek ile olur ahretin tadı

Vermeyenin arşa çıkar feryadı

Malın zekâtını verin birader” (Uluşen 1974: 25)

Sözleriyle zekâtın Allah’ın emri olduğu, burada Allah adına verilenin veren kişiyi ahirette yalnız bırakmayacağı, aksine verilmeyen malın, sonrasında varislere geçeceği ve o kişiye bir fayda sağlamayacağı ifade edilir ve zekât verilmesi öğütlenir. “Mala malik olan versin zekâtı/ Vermek ile olur ahretin tadı” mısralarıyla bu öğüdünü yineleyen âşık dünya hayatında malının zekâtını vermeyen kişilerin büyük zararda olacağı, feryadının arşa ulaşacağı uyarısında bulunur.

3.8. Hac

İslam’ın beş temel esaslarından biri de Hac’dır. Hac; hali vakti yerinde olup maddi durumu iyi olan Müslümanların yerine getirmekle yükümlü olduğu bir ibadettir. “Müslümanlarca kutsal olan Mekke çevresinde Kâbe ve diğer kutsal yerlerin ziyaret edilmesi ve ilgili dinî gerekliliklerin yerine getirilmesinden ibarettir.Hac; Kâbe'nin yanı sıra diğer bazı kutsal yerlerin birlikte ziyaret edilmesi, umre ise sadece Kâbe ziyareti olarak tanımlanır.” (<https://tr.wikipedia.org>) (E.T 18.08.2015)

Hac 22/28 süresinde “İnsanlar arasında haccı ilân et ki, gerek yaya olarak, gerekse nice uzak yoldan gelen yorgun argın develer zerinde, kendilerine ait bir takım yararları yakinen görmeleri...” şeklinde hac farızasının yerine getirilmesi halinde Müslümanlar için pek çok yararları olduğuna işaret edilir. Ayette belirtilen faydalar Âşık Ömer’in şiirlerinde şu sözlerle ifade edilir:

Uzundur ahbaplar hicazın yolu

Demekle yorulmaz âşığın dili

Her çiçek açanın kokar mı gülü

Fırsat bulan Hacca gitsin birader (Uluşen 1974: 28)

Sözleriyle hicaz yolunun uzun olmasına ve fırsat bulanın mutlaka hacca gitmesi tavsiye edilir. “Allah demekle âşığın dili yorulmaz” ifadeleri âşığın ahlâkî ve tasavvufî duyarlılığın nihâyetinde ortaya çıkan bir söyleyiş güzelliği olarak görülür.

Sonuç

Âşık Ömer'in şiirleri muhteva bakımından incelendiğinde aşkın dünya görüşünün ve hayat felsefesinin şiirlerine yansıdığı görülür. Sosyal hadiseler, milli ve dini duygular bağlamında şiirlerini kaleme alan âşık şiirlerinde özellikle dinî ve tasavvufî konulara yer verdiği dikkatlerden kaçmaz. Şiirlerinde yer alan dinî motifler, tasavvufî duyuş ve düşünceler, özellikle duygulara hitap eden bir takım iç ve dış hadiselere ait algılamalar, onun dine ve tasavvufa dair önemli unsurların olduğunu gösterir. Bu unsurlar arasında Allah korkusu, ahiret endişesi, af ve mağfiret dileği, peygamber sevgisi, namaz, oruç, zekat ve hac gibi dini vecibelere karşı duyarlılık önemli bir yer tutar.

Kaynakça

Arslan, Yüksel vd. (2008),**Geçmişten Günümüze Şabanözü**, Karofset Matbaacılık, Ankara.

Cerrahoğlu, Münir, (2012),**20. Yüzyıl Âşık Şiirinde Konular** (Tahlil ve Karşılaştırma), Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Cerrahoğlu, Münir, (2014),**Çankırı Halk Edebiyatında Tokath Nuri'nin Yeri**, Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, Gazi Osmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

Komisyon,(2010),**Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

Köprülü, Fuat,(1981),**Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul.

Köprülü, Fuat, (2004),**Edebiyat Araştırmaları**, Akçağ Yayınları, Ankara.

(<https://tr.wikipedia.org>) (E.T 18.08.2015)

Uluşen, Ömer, (1974),**Dinî Öğütler**, Fon Matbaası, Ankara.

Satılmış, Uluşen, (1969), Okur Yazar, Gümerdiğin Kasabası / Şabanözü / Çankırı.